

Cafe Walraven

Kronieken van een dorpscafé

Jan van Rijsingen

R o m a n
uitgeverij aquaZZ

Voor Vera

*Onthoud dat niet krijgen wat je wilt
soms het beste is wat je kon overkomen.*

Dalai Lama

*Ik ben 't steen verstijfd verzet van deze lande
Ik ben het blij bewijs dat God u niet vergat
Toen gij in oorlogsleed en lijden tot hem bad
Verdwenen is voorgoed de schennis en de schande¹*

¹ *Onbekend*

Eerste dag (zondagmiddag)

Tegenover het middeleeuwse kerkje ligt het café of eigenlijk is het meer een herberg. Links naast de ingang is een raam met twaalf ruitjes en groen-wit geschilderde houten luiken. Rechts van de ingang zijn nog drie zulke ramen, wat de herberg uiteindelijk haar middeleeuws uiterlijk geeft. De bovenverdieping telt vier ramen zonder luiken en het dak draagt fel-rode pannen, die afsteken tegen de witgepleisterde muren. Voor de herberg staan drie nagenoeg identieke lindebomen. Wanneer ik mijn fiets onder de gigantische beukenboom tegen de resten van het stenen muurtje voor de kerk heb gezet en richting de ingang loop, lees ik het bordje 'Tapvergunning' en ernaast de met de hand geschreven letters:

Café Walraven
Annec 1645

Boven de deur hangt een oud, geëmailleerd reclamebord van Oranjeboombier. Het is zondagmiddag, hoogzomer en het is zeker tweeëndertig graden. Het pleintje dat ik zojuist overstak richting het café, is eigenlijk meer een grote T-splitsing. Het is

doodstil in het dorp, waardoor mijn voetstappen zachtjes galmen tegen de gepleisterde gevels. Het lijkt uitgestorven. Hier ben ik voor gekomen, dit wil ik fotograferen. De verlaten straten en de stilte van de zondagsrust. Het schijnbaar onveranderbare negentiende-eeuwse karakter van deze plattelandsgemeenschap. De landerijen en de boerenhoeven. Het bezoek dat ik vorig jaar met mijn vrouw aan het klooster en het internaat uit mijn jeugd bracht, veroorzaakte een ommezwaai in mijn fotografie. Of in ieder geval in mijn manier van kijken. Waar ik voorheen het unieke moment of een mooie compositie probeerde vast te leggen, zag ik plots het verhaal. Ik zag het in de details en in de rondschuifelende monniken. Het verhaal werd verteld door de gedeukte gamellen, opgestapeld in de oude, vervallen keuken. Ik zag het in de door duizenden uren van devotie uitgesleten kerkvloer toen de zon door de glas-in-lood ramen scheen.

Omdat mijn vrouw voor een moeilijk familiebezoek met haar zus naar Canada moest en mijn kinderen op een leeftijd zijn waarop ze liever zelfstandig hun vakantie doorbrengen, besloot ik het dorp uit mijn jeugd te bezoeken. Het is lang geleden dat ik er geweest ben. Ik schat ongeveer vijfendertig jaar. Hoewel nu ik er over nadenk, ben ik er op weg naar een begrafenis nog eens doorheen gereden. Het was een regenachtige, sombere winterdag en het Zeeuwse landschap kwam zwaarmoedig door de voorruit naar binnen. Ik voelde geen behoefte om te stoppen. Ik zag in het voorbijgaan bekende plekken die ongevraagd herinneringen oproepen. In tegenstelling tot tijdens die koude begrafenis is het nu broeierig warm. Zou een mens zich ten tijde van warmte meer herinneren, vraag ik me af.

Het dorp lijkt niet veranderd. Er zijn nog steeds twee kerken, een Katholieke en een Protestantse, en een lagere school die nu wordt verbouwd tot dorps huis. Ik zag de bakkerij waar de dove bakkersknecht zo hard werkte, dat ik er als kind bang van werd. Hij stootte onverstaanbare klanken uit en hij bewoog zich alsof hij spastisch was. Hij had een bordje S/H achter op zijn fiets en kwam ons briesend achterna toen 'The King' en ik de kauwgomballenautomaat aan de gevel van de bakkerij volpropten met rotjes en deze lieten exploderen. Het regende minutenlang kauwgomballen. Eerst de ballen die recht naar beneden vielen, gevolgd door diegenen die via de dakpannen op straat stuiterden. 'The King' was mijn vriendje, zo genoemd omdat zijn naam 'Kees' zo klonk als hij hem zelf uitsprak. Hij was geboren met een hazenlip. Het dorp bestaat verder uit de hoofdstraat, een paar zijstraten en een dreef, een begraafplaats en een sportveld. Het is een klein, haast onveranderbaar Zeeuws dorp in de zak van Zuid-Beveland. In mijn herinnering bevolkt door boeren, ambachtslieden, werkvolk en een paar notabelen. En dat lijkt nu nog steeds zo te zijn.

Nadat ik het plein en het kerkje heb gefotografeerd, loop ik richting het café en zie dat de deur openstaat. Zou het café überhaupt nog als café functioneren? Ik besluit naar binnen te gaan. Een kleine, stenen trap brengt me in de L-vormige ruimte. Links zie ik onder vieze, oude lakens iets wat een jukebox zou kunnen zijn en er staat ook een biljart. Daar bovenop liggen verkleurde reclameparasols. Recht voor me is een bar of eigenlijk een oude toog, waarachter de barkrukken, samen met een paar scheefgezakte kartonnen dozen, staan opgestapeld. Alles zit onder een grijze stoflaag. Rechts van me staan kleine cafétafeltjes met verschoten tafelkleedjes langs de

wanden. Aan de wanden hangen wat zwart-wit foto's, een paar Zeeuwse landschapjes en verouderde reclameboodschappen. Er staat een prijzenkast van 'Boogschietvereniging Willem Tell' (staande en liggende wip). De toog draait met de L-vorm mee naar achteren, waar een lange kaarttafel staat met een laptop en een kop koffie erop. Er brandt een sigaret in een verder lege asbak; de rook kringelt sierlijk omhoog. Er moet dus iemand zijn.

Wanneer ik naar binnen loop, stap ik gelijk veertig jaar terug in de tijd. Hoewel het eerder een opslagruimte lijkt, komen toch snel de herinneringen aan het oude café bij me boven. Als kind heb ik hier met klasgenootjes mijn eerste speelfilm gezien. Afgespeeld op een laken aan de wand. De voorstelling begon met Stan Laurel en Oliver Hardy in zwart-wit en werd gevolgd door een film over een eiland waar drenkelingen vochten met prehistorische monsters. Ik kon mijn ogen niet geloven. In de winter schoot men hier vanuit het achterraam met pijl en boog op een liggende wip in de tuin van het café. Soms was ik de pijlenraper. Dan haalde ik de afgeschoten pijlen op in de tuin en deponeerde die in de daarvoor bestemde mand. Het was dan altijd druk bevolkt met somber geklede mannen in een mist van rook.

Het café is nog steeds hetzelfde als toen, maar het toont kleiner dan in mijn herinnering.

Tegenover de kaarttafel zijn twee deuren, Een deur met 'Toilet' en de andere met 'Privé'. Ik zou het interieur van dit café willen fotograferen, maar ik doe het toch maar niet. Net als ik besluit te vertrekken, komt er een man van een jaar of vijftig door de deur met het bordje 'Privé' naar binnen. Een grote, blonde man met een blozend gezicht en een Duitse snor. Hij

kijkt verbaasd.

'Het café is gesloten, u bent verkeerd,' zegt hij vriendelijk. Samen staan we even in een vacuüm van tijd, totdat ik lucht toelaat door me voor te stellen en in één adem de geschiedenis die ik met het café heb te vertellen, als een soort excuus voor het feit dat ik daar sta.

'Ach, u bent Stein, Stein Andriessen! Wat leuk', reageert hij. 'U was toch de zoon van de veearts! Ik herinner me u nog wel. Uw moeder was destijds de eerste vrouwelijke veearts die op Zuid-Beveland praktijk hield. Een beroemdheid. En uw vader was 'de Professor', gaat hij verder.

Hij stelt zich voor als Cees Koene.

'Het café was van mijn moeder. De familienaam van mijn moeder is Walraven, vandaar!' verklaart hij. Hij nodigt me uit om te komen zitten en biedt me een koud biertje aan.

'Het is en blijft ten slotte een café niet waar.' En met die woorden verdwijnt hij door de deur om even later terug te komen met het bier en twee glazen. Als ik hem vraag of het café gesloten is, doelend op de opgeslagen spullen en het onbruikbaar uitziende interieur, begint hij te vertellen over zijn vader en het café.

Door de openstaande buitendeur drijft het geluid van een landbouwvoertuig dat snel voorbij raast.

Zijn vader is twee maanden geleden dood aangetroffen door een verontruste buurvrouw. Hij woonde alleen in dit grote café en sukkelde de laatste jaren met zijn gezondheid. Blijkbaar had hij er ineens genoeg van, want hij had alle in huis aanwezige pillen met veel jenever ingenomen.

'Oude Jenever,' beklemtoont hij. 'Mijn vader was een klassieke Zeeuwse man.' Hij vertelt dat hij uitbater is in Goes

en eigenaar van een aantal etablissementen.

'Het caféleven is me met de paplepel ingegoten,' zegt hij enigszins verontschuldigend. Nu is hij bezig voorbereidingen te treffen om het café te verkopen. Zelf ziet hij niks in *dit* café. Het is al zo lang gesloten en het dorp is eigenlijk te klein. Na het vertrek van zijn moeder – lang geleden heeft zijn vader nog geprobeerd de zaak open te houden, maar het was al snel duidelijk dat het café op zijn moeder dreef. Zij was het café. Ze had hart voor de zaak gehad. Zijn vader niet! Zijn vader werkte als los werkman en hielp in het café als zijn vrouw hem nodig had, maar de liefde voor het vak zat er bij hem niet in. Zelf was hij opgegroeid in dit café. Eerst op de vloer en later naast zijn moeder achter de tap. Zijn moeder wist alles over het dorp. Ze wist meer dan de huisarts, de dominee en de pastoor samen.

'Mannen die drinken worden loslippig en mijn moeder kon goed luisteren.' Hij zwijgt even en staart naar buiten, terwijl hij van zijn bier drinkt.

Een dikke hommel benadrukt de zomerhitte door naar binnen te gonzen. Mijn overhemd plakt. Ik overweeg om hem te vragen wat er met zijn moeder gebeurd is, maar net als met het fotograferen, doe ik het niet.

Nadat zijn moeder was verdwenen bleven de klanten weg en de flessen kwamen dichterbij. Uiteindelijk sloot zijn vader de deur van het café voorgoed. Hij liet het echter precies zoals zijn vrouw het achter had gelaten. Er was zelfs al die jaren een tapvergunning aangehouden. Eerst door zijn vader zelf en later - op verzoek van zijn vader - door hem. Zijn vader had altijd hoop gehouden dat zijn vrouw weer terug zou komen. Hij hield erg veel van zijn vrouw. Maar ze kwam niet meer terug.

Nooit meer. Het had zijn vader gebroken en het café was nooit meer open gegaan. Even trilde zijn stem en hij wachtte voor hij verder ging.

'Ik heb er lang niet over gesproken, merk ik, wilt u nog een biertje?'

Zonder mijn antwoord af te wachten verdwijnt hij weer door de deur. De hommel zit nu brutaal aan het einde van de kaarttafel. Buiten hoor ik de tractor tot stilstand komen. Tussen de twee deuren hangt een vergeelde zwart-wit foto van het café-interieur. Ik zie een streng kijkende vrouw achter de kale toog in een verder bijna lege ruimte. Door een venster valt zonlicht als een schijnwerper op de vrouw, wat haar doet oplichten in het verder asgrauwe café. Ze lijkt een engel die via het licht binnen is komen zweven. Het is een prachtige foto.

Zou dit de moeder van mijn gastheer zijn? vraag ik me af. Ik lees: *Anna de Jonge-Walraven, 1899*. Ik reken en kom tot de conclusie dat het zijn oma moet zijn. Wanneer mijn gastheer terugkeert, vraag ik naar de foto.

'Dat is inderdaad mijn oma, oma An. Daar aan die muur, dat is mijn moeder.' Hij wijst naar de overkant van het lokaal. Wanneer ik de foto bekijk, zie ik een nagenoeg identiek beeld. Deze foto is duidelijk ooit als kleurenfoto begonnen, maar is nu bijna al haar kleur verloren. Dit kan echter de struisheid van deze vrouw niet verhullen. In tegenstelling tot de andere foto zie ik een lachende, haast frivole vrouw die brutaal in de lens kijkt. Het café toont anders. Er is een biljart bijgekomen en ik zie meer reclame aan de wanden. Er hangen schemerlampen boven en er staan krukken voor de toog. Het zonlicht dat op de andere foto de vrouw zo prachtig uitlichtte, is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een grauwsluiertje.

Een vreemd en opmerkelijk verschil, denk ik.

Terug aan de kaarttafel lijkt mijn gastheer meer bedrukt dan even daarvoor.

'Ik heb mijn moeder nauwelijks gekend,' zegt hij. 'En ik heb weinig herinneringen aan haar of ik heb ze verdrongen.' Hier grijnst hij een beetje.

Om hem van zijn pijnlijke herinnering te verlossen vertel ik hem dat ik probeer het dorp te fotograferen. Het dorp en het land zoals ik het heb gekend. Het wordt waarschijnlijk een fotoboek. Ik vertel hem dat ik zou willen beginnen met dit café als centraal vertrekpunt. Zeker nu ik hier binnen ben geweest. We zwijgen even.

'Ik moet zo terug naar Goes,' zegt hij plots. Het lijkt of hij ineens met zijn gedachten ergens anders is. Als ik hem bij de deur wil bedanken voor het bier, vraagt hij:

'U slaapt toch in Goes?'

Ik beaam zijn vraag.

'Als u wilt, kunt u hier in het café blijven. Er zijn boven nog een paar kamers zoals mijn moeder ze indertijd voor het logement heeft ingericht. Daar sliepen werklui uit het westen die hier aan de Deltawerken werkten. Ik hoop het café snel te verkopen. Als u er logeert, voorkomt u dat het gekraakt wordt of dat er ingebroken wordt. Het mes snijdt aan twee kanten,' lacht hij. 'Er is zelfs nog water en gas. Kortom, een comfortabel vakantieverblijf.'

Samen met de hommel verlaten we het café.

Onderweg naar Goes besluit ik door de polder te rijden. Via de Swaakse en Brilletjesweel naar Nisse en dan door de Poel. Een landelijk gebied dat gespaard is gebleven van de niets ont-

ziende ruilverkaveling in de vorige eeuw. Die verkaveling zou de rest van Zeeland verlossen van haar middeleeuwse chaos door het land met rechte lijnen in strakke vlakken te verdelen. De dijken bleken echter moeilijker te temmen. Die geven Zeeland nu nog steeds haar grillige karakter, vooral hier in de zak van Zuid-Beveland.

Ik heb het aanbod van Cees Koene aanvaard. Hij gaf me de sleutels en zijn mobiele nummer. Ik heb een hele herberg tot mijn beschikking, midden in dit landschap en midden in het verleden. Wanneer ik op een slaperdijk stop om water te drinken, zie ik hoe de zon de kleuren genadeloos verbleekt. Hoog boven mijn hoofd waarschuwt een leeuwerik dat ik er ben.

Er kruipt een twijfel in mijn nek. Moet ik die sleutel niet gewoon teruggeven en maken dat ik wegkom? Gewoon op een terras in Goes mezelf onderdompelen in het verleden en dan wegwezen? Voorgoed. Met de zoete herinnering zal ook het zuur komen. Al die jaren ben ik weggebleven. Waarom moet ik nu zo nodig terug? De rechtlijnigheid van de Zeeuwen is soms meedogenloos. Ze zijn stug en ontoegankelijk. Emotionele armoedzaaiers zijn het, of waren het. Of toch niet? Waarom ben ik nu terug? Wat heb ik hier te zoeken? Op een vreemde manier is het aan me gaan trekken de laatste paar jaar. Ben ik gevlucht toen? Waarom ben ik niet gebleven? Nu komen ze me plagen 's nachts. Ik droom van het land. Van de Schelde. 's Avonds laat, wanneer ik in de tuin zit, gaan mijn gedachten terug naar dit dorp, naar dit land, naar de mensen en de luchten. In mijn dromen kwamen ze me plagen, die verdomde Zeeuwen. Het trekt aan me als de Zeeuwse klei aan klompen na de eerste najaarsregen.